

SIRI GRANUM CARSON | TOM SKAUGE

ETIKK FOR BESLUTNINGSTAKERE

Virksomheters bærekraft og samfunnsansvar

3. UTGAVE

Innholdsoversikt

Forord 11

INTRODUKSJON 13

Kapittel 1. Introduksjon: Hva er etikk for beslutningstakere? 15

DEL I ETIKK I ORGANISASJONER 27

Kapittel 2. Hva er etikk? 29

Kapittel 3. Ethiske teorier for arbeids- og næringslivet 56

Kapittel 4. Etilsk navigasjon i arbeids- og næringslivet 95

DEL II VIRKSOMHETERS SAMFUNNSANSVAR 119

Kapittel 5. Virksomheters legitimitet og ansvar 121

Kapittel 6. Bærekraftige virksomheter 134

Kapittel 7. Interessentteorien: Hvem svarer virksomheten for? 159

Kapittel 8. Bedrifters samfunnsansvar 182

Kapittel 9. Samfunnsansvarlige investeringer 217

DEL III ETIKK, SAMFUNNSANSVAR OG BÆREKRAFT I PRAKSIS 243

Kapittel 10. Verktøykasse for etikk, samfunnsansvar og bærekraft 245

Kapittel 11. Implementering av etikk, samfunnsansvar og bærekraft 276

Referanser 293

Personregister 309

Stikkord 311

Innhold

Figuroversikt 9

Tabelloversikt 10

Forord 11

INTRODUKSJON 13

Kapittel 1. Introduksjon: Hva er etikk for beslutningstakere? 15

- 1.1 Bokens grunnidé 15
- 1.2 Hvorfor etikk, samfunnsansvar og bærekraft? 17
- 1.3 Økonomiske og etiske premisser for beslutninger 18
- 1.4 Oppsummering og bokens videre oppbygning 24

DEL I

ETIKK I ORGANISASJONER 27

Kapittel 2. Hva er etikk? 29

- 2.1 Hva er etikk og moral? 29
- 2.2 Er etikken relativ eller absolutt? 31
- 2.3 Etikk, rasjonalitet og egeninteresse 37
- 2.4 Hva er etiske prinsipper? 40
- 2.5 Prinsippet om respekt for autonomi 42
- 2.6 Velgjørhetsprinsippet 45
- 2.7 Prinsippet om å ikke skade 48
- 2.8 Rettferdighetsprinsippet 49
- 2.9 Oppsummering 54

Kapittel 3. Etske teorier for arbeids- og næringslivet 56

- 3.1 Målet helliger middelet? Konsekvensetikk for arbeids- og næringslivet 56
- 3.2 Interessenter som mål i seg selv – pliktetikk for arbeids- og næringslivet 63
- 3.3 Det gode livet – dygdsetikk for arbeids- og næringslivet 73

3.4 La oss snakke om det – diskursetikk for samfunns-, arbeids- og næringslivet 82

3.5 Det som binder oss sammen – samfunnskontraktsteori for virksomheter 87

3.6 Oppsummering og avsluttende bemerkninger 91

Kapittel 4. Etisk navigasjon i arbeids- og næringslivet 95

- 4.1 Profesjoner, samfunnsoppdrag og tillit 95
- 4.2 Etske dilemmaer i arbeidslivet 102
- 4.3 Teknologi for et bedre samfunn? 106
- 4.4 Kasuistikk og reflektiv likevekt 111
- 4.5 Oppsummering 116

DEL II

VIRKSOMHETERS SAMFUNNSANSVAR 119

Kapittel 5. Virksomheters legitimitet og ansvar 121

- 5.1 Virksomheters legitimitet – et institusjonelt perspektiv 121
- 5.2 Hva er virksomheters samfunnsansvar? 126
- 5.3 Oppsummering 132

Kapittel 6. Bærekraftige virksomheter 134

- 6.1 Bærekraftig utvikling og FNs bærekraftsmål 134
- 6.2 Sterk og svak bærekraft – er grønn vekst mulig? 139
- 6.3 Den triple bunnlinjen 146
- 6.4 Strategier for bærekraft og grønnvasking 152
- 6.5 Oppsummering 156

Kapittel 7. Interessenteorien: Hvem svarer virksomheten for? 159

- 7.1 Hva er interessenteorien? 160
- 7.2 Hvem er virksomhetens interessenter? 161
- 7.3 Nivå I: Virksomhetens ansatte 164
- 7.4 Nivå II: Direkte berørte 169
- 7.5 Nivå III: Indirekte berørte 172
- 7.6 Nivå IV: Virksomhetens globale ansvar 175
- 7.7 En strategisk eller etisk teori? 178
- 7.8 Oppsummering 180

Kapittel 8. Bedrifters samfunnsansvar 182

- 8.1 Har bedrifter et samfunnsansvar utover egen lønnsomhet? 183
- 8.2 Å skape felles verdier 190
- 8.3 Den psykopatiske bedriften 193
- 8.4 Internalisering av eksternaliteter 199
- 8.5 Bedrifters samfunnsansvar i en globalisert økonomi 203
- 8.6 Bedrifters samfunnsansvar i USA og i Europa 209
- 8.7 Bedrifters samfunnsansvar i den norske konteksten 211
- 8.8 Oppsummering 215

Kapittel 9. Samfunnsansvarlige investeringer 217

- 9.1 Etikk og investeringer 217
- 9.2 Bakgrunn og utbredelse - fra USA til Norge 219
- 9.3 Filtrering 222
- 9.4 Aktivt eierskap og aksjonæraktivisme 226
- 9.5 Samfunnsinvesteringer 228
- 9.6 Er samfunnsansvarlige investeringer lønnsomme? 229
- 9.7 Hvorfor samfunnsansvarlige investeringer? 232
- 9.8 Oljefondets investeringer - vårt ansvar? 234
- 9.9 Oppsummering 241

DEL III

ETIKK, SAMFUNNSANSVAR OG BÆREKRAFT I PRAKSIS 243

Kapittel 10. Verktøykasse for etikk, samfunnsansvar og bærekraft 245

- 10.1 Virksomhetenes frivillige handlingsrepertoar for etikk og samfunnsansvar 245
- 10.2 Etske retningslinjer 247
- 10.3 Standarder uten tredjepartsverifikasjon 253
- 10.4 Tredjepartsverifikasjon. Revisjon og sertifisering 260
- 10.5 Merkeordninger 263
- 10.6 Åpenhet og hemmelighold 266
- 10.7 Fra frivillighet til regulering og lov 269
- 10.8 Oppsummering 274

Kapittel 11. Implementering av etikk, samfunnsansvar og bærekraft 276

- 11.1 Etske beslutningsmodeller 276
- 11.2 Visjoner, mål og målhierarki 282
- 11.3 Hva kan forklare etisk beslutningstaking? 284
- 11.4 Oppsummering 289

Referanser 293

Personregister 309

Stikkord 311

Figuroversikt

Figur 1.1.	Virksomheter mellom sol og skygge - positive og negative virkninger	21
Figur 3.1.	Den gylne middelvei	78
Figur 6.1.	FNs bærekraftsmål	136
Figur 6.2.	Ulikhet i verden. 1,2 prosent eier 47,8 prosent av verdiene.	137
Figur 6.3.	Status naturødeleggelse	138
Figur 6.4.	De 17 bærekraftsmålene posisjonert slik at biosfæren er grunnlaget, mens samfunn og økonomi fremstår som integrerte deler av biosfæren	141
Figur 6.5.	Planetens tåleevne	142
Figur 6.6.	Illustrasjon av en sirkulær økonomisk modell	144
Figur 6.7.	Smultringmodellen, utviklet av Kate Raworth	146
Figur 6.8.	Den triple bunnlinjen	147
Figur 6.9.	Økonomi som middel, ikke mål i seg selv	149
Figur 7.1.	Interessentkart	162
Figur 7.2.	Makt, legitimitet, viktighet	163
Figur 7.3.	Primære og sekundære interesser	173
Figur 8.1.	CSR-triangelet	183
Figur 8.2.	Carrolls CSR-pyramide	188
Figur 10.1.	Kjerneområder for virksomheter i ISO 26000	263
Figur 10.2.	Kortversjon av FNs naturavtale	273
Figur 11.1.	Crane og Mattens modell for etisk beslutningstaking	277
Figur 11.2.	Idealtypisk fasemodell for beslutningstaking	278
Figur 11.3.	Navigasjonshjulet	280
Figur 11.4.	Bærekraftig Canvas forretningsmodell.	282
Figur 11.5.	Eksempel på målhierarki	283
Figur 11.6.	Crane og Mattens rammeverk for å forstå etisk beslutningstaking	284

Tabelloversikt

Tabell 1.1.	Typologi for samfunnsansvarets mulige omfang	23
Tabell 5.1.	Scotts tre søyler for institusjoner og hvilke premisser i omgivelsene som legger føringer for virksomheter	123
Tabell 6.1.	Forsiktighetsregler for å redusere faren for grønnvasking	157
Tabell 6.2.	FNs bærekraftsmål vektlagt for undervisning av norske UH-institusjoner som underviste bachelor i økonomi og administrasjon i studieåret 2020-2021. Antall svar på spørsmål om hvilke bærekraftsmål som er vektlagt i undervisningen	158
Tabell 9.1.	Antall virksomheter med uttrekk fra Oljefondet 2004-2022	239
Tabell 10.1.	Virksomhetenes frivillige handlingsrepertoar for etikk, samfunnsansvar og bærekraft	246